

Köpöczi Rózsa

Ekszpanzió XXIV. >< „Idézet”Kortárs művészeti kiállítás-performansz
a Magyar Írószövetségben

*Porszem mászik gyenge harmaton,
lukas nadrágom kézzel takarom,
a kis kanász ríva öleli át
kővé varázsolt tarka malacát –*

*zöld füst az ég és lassan elpirul,
csöngess, a csöngés tompa tóra hull,
jéglapba fagyva tejfehér virág,
elvált levélen lebeg a világ –*

(József Attila: Medáliák)

Napok óta József Attila sorai jártak az eszemben, még tizenéves koromban ragadtak meg emlékezetemben, amikor a földrajztudományok bifláza közben verseket memorizáltam pihenésképpen. Hogy miért éppen ez a nyolc sor merült fel az „Idézet” hívószaván elgondolkozva, valószínűleg rejtély marad előttem is, ennek ellenére engedek a kihívásnak és csodálatomnak, mert a József Attila-i sorok zárt, teljes világot tárnak fel, egy mikrokozmoszt, melyből gazdagon áradó képek áramlanak, bomolnak a szürrealizmus teljes fegyverzetével. Nem véletlenül helyeztük el a kiállítás szívében, a főfalon Bohár András József Attila emlékére készült elektrografikáját, alatta Herendi Péter szintén

a költőre emlékező lapját, s a két emléklap mellett Kecskés Péter fotográfiáját, amelyet úgyszintén József Attila költészete ihletett.

Az Ekszpanziók találkozásaihoz kapcsolódó kiállítások sorában nem ez az első a fővárosban. A Magyar Műhely Galéria két ízben is helyet adott már Budapesten az Ekszpanzió képzőművész-performer alkotóinak. Itt, az Írószövetség termeiben kiállítást rendezni mindenképp kihívás. A tagolt, zezugos terek nem kedveznek kifejezetten a vizuális üzeneteknek. A korábbi években záródoklatokká átlényegített Ekszpanziókon kialakult egy sajátos, a megszokott szakmai metódustól alapvetően eltérő koncepció a kiállítások rendezésére, mert legtöbbször csak néhány óra áll rendelkezésünkre a megvalósításhoz, a kiállítótér életre keltésére. Így született meg ez a tárlat is. A megnyitó délelőttjén érkező művek egymás mellé állítása, az összhang megtalálása mindig hallatlanul izgalmas feladat és folyamat is egyben. Az idő szorítása, a helyszín inspirációja, az alkotók személyes részvétele a rendezésben pozitívummá emeli a mostoha, a leg-

nehezebb külső adottságokat is. Bár igaz, a rendezés folyamata improvizatívnak tűnik, mégsem esetleges. „A közös akarat segít megtalálni a legjobb megoldásokat” – írtam a korábbi ekspanziós kiállítás-performanszok rendezése kapcsán. Ám azért működik ez a kívülálló számára életveszélyes módszer minden helyszínen jól, mert a résztvevők megbíznak egymásban, az utolsó pillanatban ideérkezett művek is megtalálják a helyüket az egészben, de ezt a gyakorlatot a hivatalos intézmények nehezen tolerálják, így történt ez az Írószövetségben is, ellenben az alkotók annál inkább, hiszen látható, ismét korszakos műveket is felsorakoztató kiállítás született az „Idézet” hívógondolatára.

A kiállító-performerek között vannak, akik a kezdeti időktől, 1989 óta folyamatosan jelen vannak az E(x)szpanziók találkozóin. Olescher Tamás az egyik állandó visszatérő. Ha Multimedia Színházával az utóbbi időkből már nem is, de műveivel folyamatosan jelen volt és van a találkozókön. Ő következetesen használja képein az idézeteket, feliratokat, amelyek egyenrangú részei a kompozíció egészének, legtöbbször bibliai sorokat idéz. A vizuális jelek a megidézett gondolatokhoz, Jézus evangéliumi cselekedeteihez, ezúttal csodatetteihez kapcsolódnak elmélyülten.

Swierkiewicz Róbert a kezdeti időszakban Vácott, a Görög templom kiállítótermében rendezett Hétvégi Expanziók résztvevője volt a Xertox csoport tagjaként. Most, két évtized múltán jelet adva, újra visszatért két nagyméretű fotógrafikájával. Az azóta eltelt időszakban hosszabb tanulmányúton járt Indiában, s megörökítette a Gangesz partján az odalátogatók által már jól ismert jeleneteket, mozdulatokat, melyek évezredek óta ismétlődnek,

sőt mára már turistalátványossággá váltak, de a nagyméretű fotóprinten a mindennapok tevékenysége színek, formák rendszerévé válik, s A *PILLANAT ÖRÖKKÉVALÓSÁGÁ*-nak megragadását célozza meg.

Haász Ágnes az utóbbi évek találkozóinak elmaradhatatlan kiállítója, mindenkor érzékenyen reagál a felvetett tematikákra. Installációi, elektrográfiai az Ekspanzió kiállítás-performanszainak meghatározó darabjaivá váltak. Két munkája közül az egyik még a 2005-ös terényi-kékkői „Iszlám” hívógondolatára készült, de az áttetsző fólián sorakozó idézetek miatt mindenképp illeszkedik az „Idézet” tematikájához is. A másik mű, különös szövegtestű figurájával, az emberi elme fejlődésének egy aspektusát tette láthatóvá, amit az alkotója a címmel erősített meg: *...kezdek áttetsző lenni, a világ ki-be jár rajtam...*

Gaál József kisebb-nagyobb kihagyásokkal kiállítóként, performerként, teoretikusként, az Ekspanzió-plakátok alkotójaként szintén a kezdetek óta az E(x)szpanziók rendszeres alkotója. Ezúttal két finom, kis grafikai lapot hozott. Az egyetlen gesztussal, tussal és ecsettel megfestett kalligrafikus jelei antropomorfizálódtak: emberi figurákat idéznek, az őskori barlangrajzok jelzésszerű emberábrázolására emlékeztetnek, ugyanakkor elvont írásjelek is lehetnének, mintha egy eddig ismeretlen nyelvből bukkantak volna elő.

Bálint Zsombor ekspanziós a nagy-marosi Kassák Lajos-emléktábla alkotója. Sokoldalú munkásságában a keramikusságon túl fontos helyet foglal el a festészet. A kurámi tekercseket feldolgozó képein konzekvensen gondolja végig az ősi, mitikus szövegek máig ható üzenetét. Több sorozatot készített ebben a témában, a piktúra nyelvén megfogalmazva az elfelejtett

és újra életre kelő, az emberiség közös emlékezetében megőrzött jeleket. Az itt látható négy kis vásznan *A FÉNY FIAI* címmel sajátos módon idéz a tekercsek szövegeiből.

Baksai József az Ekszpanzió-kiállítások úgyszintén rendszeres résztvevője, jelentős munkái mindig meghatározzák a tárlatok hangütését (*Agnus Dei, Pünkösöd, Clusius, Simon mágnus bukása* stb.). Most három grafikát hozott, kettő közülük Michel Deguy, a kortárs francia költészet egyik ismert egyéniségének lírájára reflektál. A harmadik kis lap Hernádi Gyula emlékét idézi, a heideggeri *LÉT ÉS IDŐ* címével.

Csillag Nagy Balázs korábban megtalált és hosszú belső utakat végigjárt motívuma, a *Szignó*, szervesen illeszkedik az „Idézet” témájához, hiszen „CSNB” önnönmagát saját nevének kezdőbetűivel idézi meg. A három betű kalligrafikus mintázatok rendszerévé válik nagyméretű képén, izgalmas üzenetek hordozójává.

Bézsabó András festészetében az utóbbi években a „Táltos-Sámán” témában mélyült el, tíz éve csatlakozott Kisújszállásról az Ekszpanzió kiállítóihoz. Ezúttal egy ismert Ady Endre vers, a *Krisztus-kereszt az erdőn – „Miként az Idő, úgy röptünk, / Apa, fiú: egy Igen s egy Nem, / Egymás mellett dalolva ültünk / S miként az Idő, úgy röptünk”* – sorait lényegítette át sajátos módon a képzőművészet nyelvére.

Filep Sándor a kilencvenes évek közepén zenészként lépett fel először az Expanzió, „A zene”, majd Platón: „A lakoma” c. hívógondolatra reflektált Filep Quartet nevű formációjával. A kitűnő festő a későbbiekben már képeivel jelent meg tárlatainkon, mint legutóbb *Tolnay – Baudelaire* c. nagyméretű, Tolnay Klárit ezüstvesszővel megörökített diptichonjával, amely az

„ArcMaszk” tematikájú, a Magyar Műhely Galériában megrendezett kiállítás fő darabja volt. Most látható grafikája egy hajdanvolt török vezér, Husszejn pasa levelét idézi titkosírással. A címzettnek kell megfejtenie az üzenetet a képen elhelyezett több rejtélyes jel és kód segítségével.

Németh Zoltán Pál fotóplasztikáját fivére, Németh Péter Mikola költészete ihlette, testvére portréját Weöres Sándor egy verssorára készítette: *„A belső végtelenből néhanap / Még kitekintek arcomon keresztül”*. A fotográfus WEÖRES és NPM verseit olvasva a lelke legmélyén titokzatosan munkálkodó gondolatfoszlányokat tette láthatóvá a bátyját ábrázoló fotók installálásával, térbeli rétegek létrehozásával.

Németh Péter Mikola *Bujdosó Alpár-idézet – Ding an sich... / Magánvaló* című képversén a szöveg és a rétegzett önportré egyenrangúan jelenik meg, a kép 2010-ben, a „Kassák maszkjában” c. kiállítás-performansz fontos része volt.

NPM három sora magyar és angol nyelven: *„Tükörben égek / báb-test, pillangó lélek / szárnysegetlenül”* – a 2010-es pécsi Haiku Világtalálkozó alkalmával kiadott, vászonra nyomtatott, japán írásjelekkel teleírt tekercset idéző lapon jelenik meg, bekeretezve, mint egy kép, melyet a szerző Szügyi Zoltánnak, a délvidéki költőtársnak dedikált, a kivételes találkozások megismételhetetlen bensőségességét felidézve.

Egy fiatal, most induló pécsi festő-hallgató, Kovács Kristóf a saját magunk előtt is sokszor ismeretlen belső utat fűrkészi, az ember legrejtettebb énjének labirintusában bolyong, szembenézve a minotaurusszal; nehezen megfogalmazható szorongásait kísérli meg képpé alakítani, megidézni a festészet eszközeivel.

Ladik Katalin nőiesen-költőien megformált, tágan asszociálható grafikai lapjain: *Aliz a hódok világában*, valamint az *UFO Party* c. kollázsán a XX. század kódolható arc-, test- és szöveglenyomatait, erotikus gesztusait láthatjuk, sajátos grafikai rendben megjelenítve.

Papp Tibor vizuális költeményei, Óra-művei a körkörös és ciklikus idő, a profán és megszentelt idő kalligrafikus ábrázolásai. Térbeli verseivel valójában a szöveg, a tartalom időtől való függetlenítését, semlegesítését valószínűsíti meg gesztusszerűen.

Csorba Simon László Németh Péter Mikola 2008-as *Visszasejtesít* c. kötetéhez készült grafikai a költő fiatalkori arcmását idézik meg a mulandóságban, hol a transzparenssé vált rétegek alól felsejlőn, hol fotószerűen, éles kontrasztok kíméletlenségével.

Szécsi András kollázstechnikával létrehozott képein a kompozícióba vitt látszólag idegen anyagok a rájuk írt, idézett szövegekkel egymást kiegészítve alkotnak új képi együttest.

Zelei Miklós színes plakátján azt az akcióját teszi közzé, amint *Vámos Miklós: Így olvasok én...* című óriásplakátja elé állva, alsógatyában, félmeztelenül a saját testére írt szöveggel protestál a magyar íróársadalomban uralkodó ambivalens, igazságtalan állapotok ellen. Az idézet: *„Én is szeretnék olvasni / én is szeretnék látszani, én is szeretnék vanni...”* Zelei Miklós 18 kötetes magyar író.

A klub külső terében az „Idézet” hívószavára a korábbi Ekspanziók fotódokumentációiból, a Napút c. folyóirat ekspanziós számaiból kinagyított fénymásolatokból látható válogatás: *In memoriam Szabados György* (1939–2011) fotósorozat; Hubay Miklós (1918–2011) kinagyított kéziratá-

nak egy részlete; Ladik Katalin: *Tesla*; Kovács István: *ReAnGeliZáciÓ*, Dénes Imre: *BuzaMaszk* és a TITANIC Művészetelőre és Filozofikusági Iskola „ArcMaszk” c. performanszainak fotómontázsa; az Ekspanzió XX. „Visz-szaSejtesít” c. tematikájának visegrádi tablója stb.

Április 16-án a bejárat jobb és bal oldalán Németh Balázs Kristóf videoinstallációja fogadta a kiállítás-performanszra érkezőket. A fiatal alkotó Kusturica *Macskajaj* című filmjének egyik főszereplőjét: Garga bácsi alakját idézte meg, amint előszeretettel nézi a híres *Casablanca* című film zárójelenetét, amelyben elhangzik a sokszor és sokat ismételt, legendás mondat: *„This is the beginning of a beautiful friendship.”* (*Ez egy gyönyörű barátság kezdete.*) A videoinstallációban a falra vetített Garga bácsi a kezében lévő tévékapcsolóval a szemben felállított televízióban saját magát pörgeti vissza újra és újra, amint a filmben lévő tv-ben visszatekeri a *Casablanca* kulcsjelenetét, és örömteli mosollyal az arcán újra és újra együtt mondja az általa nézett film szereplőivel az előző mondatot. Így az idézet idézetének idézete valósult meg.

Ez a kiállítás-performansz megkísérelte a Magyar Írószövetség Avantgárd Szakosztálya és a Bohár András Köre szellemi holdudvarát képzőművészeti, irodalmi, színházi és zenei performanszok színterévé avatni, kitágítani, ha csak ideiglenesen is, ám azt feltételezve, hogy az Ekspanzió kihívásai tovább inspirálják majd a hagyományos és avantgárd alkotói folyamatokat egy olyan közegben, amely érezhetően idegenkedik minden újtól, minden virulenzstól, minden olyantól, ami az életet hatványán igenlő, teremtő folyamat.

Németh Péter Mikola és alkotótársai Szabados Györgyre, a tavaly hirtelen elhunyt zeneteremtő lélekre emlékezve az „Improvizáció” hívógondolatára folytatják a 24. évébe érkező Ekszpanziót: 2012. augusztus 24. és szeptember 16. között, péntek-szombat-vasárnap a Duna-kanyarban: Verőcén a Forrás Irodalmi Kávézóban; Nagymaroson a Magyar utca 2-es számú háznál, Kassák Lajos ekszpanziós emléktáblájánál akciózva és elmélkedve, valamint Visegrádon a Mátyás Király Múzeum Palotakertjében,

illetve a Mátyás Király Művelődési Ház galériájában és könyvtárában.

A közeli távlatokban pedig, 2014 nyarán retrospektív kiállítás-performansz megvalósítását tervezik a szentendrei MűvészetMalomban, in illo tempore: vers-koncerteket, koncert-színházakat és szimpóziumot rendezve a szabad együtt gondolkodás reményében és örömeire.

(A kiállítás 2012. április 16 – május 3. között volt látható.)

Dobos Tas László

Courbet képére... Kafkának

S előttem áll a dermedt kastély,
mintegy űrcsendben felejtve...

mint emlék fagyába rekedten
a hozzá közelítő út.

Rideg kéikkel megcsaholt falak,
őrszemrés az orma hegyén:

tenger és tél közé helyezve
a gondtalan Sors közepén.

Mit szól hozzá Kegyelmed, megfelelő-kellő,
szellemi sugalma Szavaidhoz illő?

Táborozó Társad: Tas

Ekszpánzió XXIV. Gubis Mihály-idézet + Hoffman Tamás Boldi: A szék. Közös installációépítés Németh Péter Mikolával, Verőce, Forrás Irodalmi Kávézó Duna-parti udvara, 2012. aug. 24.